

37
В53

ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ

**“ЛЮДИНА: МОВА, КУЛЬТУРА,
ПІЗНАННЯ”**

Том 9

А така гарна картина у відповідях з боку вчителів зовсім не показує те, що все в порядку. Це навпаки означає те, що вчителі, можливо, не розуміють того, що відбувається або не хочуть цього зрозуміти. Можливо, відповіді були не досить відверті. Але така ситуація показує, що потрібно негайно вирішувати проблему, яка склалася!

Розрив в оцінках пояснюється, напевно, тим, що вчителі і учні по-різному розуміють слово "спілкування". Вчителі мають на увазі просто нормальний психологічний клімат, який робить можливим навчально-виховний процес, тоді як учні мріють про емоційну теплоту, яке ніколи не може бути масовим. І все ж різниця між вчительськими і учнівськими оцінками значна. І якщо свідомість учнів ілюзійну у своєму максималізмі, то ілюзійність вчителів полягає у іншому: вони переоцінюють ступінь своєї близькості з учнями, а тим самим і міру свого впливу на них.

Л.Ф. Ткачова, Ю.Л. Гамма
м. Кривий Ріг, Україна

УДК 37.015.3

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЧБОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В работе рассматривается проблема профориентации старшеклассников и система воспитательной работы с целью развития профессиональной направленности в период профессионального самоопределения учащихся.

The article deals with the problem of vocational guidance among high – school pupils and the system of educational activities with the purpose of developing their vocational orientation in the process of pupils professional self – determination.

Початком історії професійної орієнтації вважають період розвиненого капіталізму, коли підвищення інтенсивності виробничих процесів, зростання ролі спеціалізації і професіоналізації праці, а також необхідність здійснення професійної підготовки величезних мас робочих. Саме в цей час визначилось практична потреба в залученні робочої сили, її навчанні і розподілі на різні трудові операції відповідно до індивідуальних відмінностей і здібностей людей.

Засновником наукового вивчення індивідуальних відмінностей вважають англійського вченого Ф.Гальтона, вивчення професійного відбору вивчав Р.Мюнстерберг.

На початку ХХ ст. цією проблемою займалися О.О.Смірнов, Е.А.Климов, Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв, А.В.Петровський, С.Л.Рубінштейн, що визначили теорію професійної орієнтації – це форма організації наукового знання, що дає цілісне уявлення про закономірності і істотні зв'язки двох процесів – професійного самовизначення молоді відповідно до особистих інтересів, схильностей, і орієнтування її на ті професії, до яких відчувається суспільна потреба в кадрах.

Профориєнтація будучи самостійною областю знання, формується на стику педагогіки, психології, соціології, економіки, філософії, медицини.

Отримані в ході дослідження результати щодо визначення рівня сформованості професійного самовизначення учнів знадобляться як вчителям-предметникам так і класному керівнику. Вони допоможуть краще зрозуміти мотиви вибору учнями професію, диференційовано-діагностичний „Опитувальник Климова” допоможе учням визначити наявність інтересів, а можливо й нахилів до певних видів професійної діяльності. Статистичні дані експерименту свідчать, що в учнів експериментального класу значно покращився рівень сформованості до професійного самовизначення.

Для підвищення здатності молоді до професійного самовизначення у сучасній складній економічній ситуації необхідно визначити та відповідно формувати в учнів нову систему цінностей, відповідальне ставлення до праці, свідомого вибору професії.

Проведене дослідження переконливо засвідчує, що навчально-виховний процес має широкі можливості для забезпечення професійного самовизначення учнів загальноосвітньої школи. Це підтверджується тим, що в результаті проведеної експериментальної роботи в експериментальних класах 21,9% учнів визначились з характером майбутнього професійної діяльності на противагу 11,8% – у контрольних класах. Таким чином в роботі ми довели:

- формування в учнях первісної орієнтації у майбутній професійній діяльності;

- організацію діяльності через комплекс ділових ігор, що актуалізують необхідні складові мотивації трудової діяльності (надання інформації про предмет потреби, актуалізацію відповідних потреб і мотиваційних станів, стимулювання вибору необхідного в даній ситуації рішення);

- творення активного мотиваційного середовища, наявність якого визначається усвідомленням особистістю суспільної, практичної та іншої значущості навчально-трудова діяльності і прагненням діяти відповідно до поставленої життєвої мети.

Здійснення системного підходу до управління профорієнтацією дозволяє врахувати її міждисциплінарні аспекти, відкриває можливість систематичного, організованого розчленування і вирішення проблеми. Вибір професії для кожної молодої людини – це вибір свого місця в житті, подальшого шляху навчання і праці. Без перебільшення можна сказати, що для випускників загальноосвітньої школи — це завжди проблема номер один. Правильний вибір професії, систематична підготовка молоді до її вибору має велике не тільки педагогічне, але й суспільно - політичне: народно - господарське значення.

Профорієнтацію розглядають як надання допомоги молодим людям у виборі професії. Крім того, під профорієнтацією нерідко розуміють систему заходів, що допомагають людині, виступаючій в житті, науково обгрунтовано вибрати професію або систему виховної роботи в цілях розвитку професійної спрямованості, допомозі учням в моменти професійного самовизначення.

Загальне визначення профорієнтації має три його основних складових: «діяльність», «професія», «орієнтація».

У філософському енциклопедичному словнику «діяльність визначається як специфічно людська форма активного відношення до навколишнього світу, зміст якої складає його доцільна і перетворення». «Професія - рід трудової діяльності, занять, що вимагають певної підготовки і є джерелом існування».

Поняття «орієнтація» вживається у ряді наук. Так, в геометрії може бути орієнтація на прямій, кривій, на площині, в хімії - орієнтація молекул. Таким чином, у всіх цих науках поняття «орієнтація» так чи інакше пов'язане з визначенням місцезнаходження і з вибором напрямку руху. Поняття «орієнтація» пов'язана з діяльністю по вибору основного напрямку, в даному випадку по вибору професії.

Основні завдання центрів профорієнтації пов'язані із загальними цілями трудової підготовки молоді:

1. Інформаційна робота.
2. Пропаганда професій.
3. Професійна діагностика.
4. Професійна консультація, в процесі якої надають допомогу молоді при рішенні питання про вибір професії.
5. Розробка методичних рекомендацій по впровадженню професійного відбору.
6. Організація спільної діяльності по поліпшенню умов соціальної і професійної адаптації молоді в різних галузях народного господарства.
7. Координація діяльності профорієнтації всіх державних і громадських організацій, різних рад, комісій і кабінетів профорієнтації шкіл і підприємств з професійного виховання молоді.
8. Аналіз результатів діяльності профорієнтації шкіл.
9. Робота по підвищенню кваліфікації педагогів і наставників, що займаються роботою профорієнтації.

Принцип свідомості у виборі професії виражається в прагненні задовольнити своїм вибором не тільки особові потреби в трудовій діяльності, але і принести якомога більше користі суспільству.

У профорієнтації є також група принципів, тісно пов'язаних із загальнопедагогічними принципами. Це наступні принципи:

- зв'язок профорієнтації з життям;
- зв'язок профорієнтації з трудовою підготовкою учнів;
- систематичність і наступність в профорієнтації;
- взаємозв'язок школи, сім'ї, базового підприємства;
- виховуючий характер профорієнтації;
- взаємозв'язок діагностичного і виховного підходів до проведення роботи профорієнтації;
- диференційований і індивідуальний підхід;
- оптимальне поєднання масових, групових і індивідуальних форм роботи профорієнтації.

З метою визначення рівня самовизначення професії серед учнів ми провели констатуючий і формуючий експеримент. У ньому брали участь учні 10-х класів СЗОШ № 126 м. Кривого Рогу, усього 54 учня. У ході дослідження нами вирішувались такі задачі:

1. З'ясувати рівень готовності до професійного самовизначення учнів.
2. Продіагностувати дидактичні можливості уроку-гри, проведення бесід, та складання і рішення кросвордів на вплив рівня сформованості професійного самовизначення.

В ході експерименту нами була розроблена програма по виявленню і формуванню професійного визначення учнів і це:

1. Проведення анкети учнів 10-го класу про вибір професії.

2. Бесіда та анкетування батьків учнів школи.
3. Диференційовано-діагностичний «Опитувальник Климова».
4. Проведення наукової конференції на тему: «Походження людини» в ді-
йових особах.
5. Рішення кросвордів професійного направлення.

Таким чином, в результаті аналізу анкети учнів 10-го класу показав, що учні ще не вирішили остаточно майбутньої професії на 85%; не будуть працювати у рідному місті – 59%; але позитивне є те, що учні цікавляться додатковою літературою – 26%; розпитують знайомих – 18%; бажать навчатися у вищому навчальному закладі – 98%; більше 80% – учні відповіли позитивно про підтримку батьків про майбутній вибір своїх дітей.

Результати бесіди та анкетування батьків показали, що більшість батьків учнів школи, вважають роль школи у виборі дитини майбутньої професії вирішальною. На думку опитуваних батьків, найкращими формами профорієнтаційної роботи у школі є запрошення до школи представників вузів, створення профільних класів, організація гуртків та секцій, екскурсії на підприємства та навчальні заклади, викладання предметів за практично-профорієнтаційною спрямованістю. На думку батьків при опитуванні виявилось, що найбільш престижними професіями є: програміст – 15%; економіст – 10%; юриспруденція – 7%; робота у сфері торгівлі – 7%; медицина – 7%. Меншою популярністю користуються інженерні, природничонаукові спеціальності, державний службовець, робітник.

В ході експерименту з учнями 10-го класу, ми провели диференційовано-діагностичне опитування «Опитувальник Климова», аналіз якого надає можливість визначити ступінь вираженості усвідомленої схильності к одному з п'яти типів професій: людина-людина; людина-техніка; людина-природа; людина-знакова система; людина-художній образ.

Таким чином в результаті дослідження виявилось, що у учнів 10-го класу на перший план виносять професії які відносяться до типу «людина-художній образ», що типово для учнів випускних класів.

45% – орієнтується на професії типу «людина-природа», «людина-техніка».

Узагальнені результати експериментальної роботи показали такий розподіл учнів (30 в контрольному класі, 24 в експериментальному). Що запропонована методика формування позитивної діяльності учнів є результативною. Статистичні дані експерименту свідчать, що в учнів експериментального класу значно покращився рівень сформованості до професійного самовизначення, а також учні визначились з характером майбутньої професії в двічі більше, ніж у контрольному класі. Отримані в ході дослідження результати щодо визначення рівня сформованості професійного самовизначення знадобляться як вчителям предметникам так і класному керівнику. Вони допоможуть краще зрозуміти мотиви вибору учнями професії, диференційовано-діагностичний «Опитувальник Климова» допоможе учням визначити наявність інтересів, нахилів до певних видів професійної діяльності.

- створення ситуацій і формування діяльності, що моделює необхідні елементи і зв'язки мотивації трудової діяльності;
- створення умов для розвитку позитивних мотивів шляхом формування загально навчальних і спеціальних умінь і навичок учнів;
- підтримка прагнення учнів до професійного самовиховання.